

TƯ TƯỞNG CHÍNH TRỊ CỦA NGUYỄN ÁI QUỐC QUA TÁC PHẨM “BẢN ÁN CHẾ ĐỘ THỰC DÂN PHÁP”

ThS. Hoàng Thị Huệ¹

Chủ tịch Hồ Chí Minh là danh nhân văn hóa, anh hùng giải phóng dân tộc và là một nhà tư tưởng kiệt xuất. Cuộc đời và sự nghiệp của Người gắn liền với quá trình đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam. Không chỉ vậy, tư tưởng của Người còn có giá trị khoa học và thực tiễn sâu sắc đối với sự phát triển của đất nước ta hiện nay như Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam khóa IX đã khẳng định: “*Tư tưởng Hồ Chí Minh là hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, là kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác – Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại*”. Trong các nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh thì tư tưởng về chính trị có vị trí đặc biệt quan trọng, thể hiện cụ thể qua nhiều tác phẩm mà Người để lại, trong đó có tác phẩm *Bản án chế độ thực dân Pháp*. Nghiên cứu tác phẩm này không chỉ cho thấy sự nhận thức một cách toàn diện của Người về bản chất của chủ nghĩa thực dân Pháp mà còn là những quan điểm cụ thể về phong trào cách mạng thuộc địa. Tác phẩm này là một sự đóng góp quan trọng của Nguyễn Ái Quốc về lý luận cách mạng vô sản, góp phần thúc đẩy phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa nói riêng và cách mạng thế giới nói chung.

1. Hoàn cảnh ra đời tác phẩm

Năm 1858, thực dân Pháp nổ súng xâm lược nước ta tại Đà Nẵng, biến nước ta thành một nước nửa thuộc địa, nửa phong kiến. Chính quyền nhà Nguyễn trở nên bù nhìn, chấp nhận làm tay sai cho Pháp. Nhiều phong trào yêu nước của nhân dân ta nổi dậy ở khắp ba miền Bắc – Trung – Nam nhằm chống ách đô hộ của thực dân Pháp và lật đổ sự thống trị mục nát của triều đình Nhà Nguyễn. Nổi bật lúc bấy giờ có phong trào Cần Vương, khởi nghĩa Phan Đình Phùng, khởi nghĩa

---

¹ Giảng viên Khoa Lý luận cơ sở, Học viện Cán bộ Thành phố Hồ Chí Minh

Hoàng Hoa Thám... Đặc biệt có phong trào Đông Du của Phan Bội Châu khởi xướng và phong trào cải cách Duy Tân của các nhà nho yêu nước Việt Nam mà Phan Chu Trinh đã phát động. Cả hai nhà tư tưởng đều chủ trương vào sự giúp đỡ của Nhật hoặc của Pháp. Nhận xét về con đường cứu nước của hai cụ Phan, Hồ Chí Minh đã nói về con đường cứu nước của Phan Bội Châu như “đuổi hổ cửa trước, rước báo cửa sau” còn đối với Phan Chu Trinh dựa vào Pháp “khác nào kêu giặc rủ lòng thương”. Cho đến đầu thế kỷ XIX, mặc dù phong trào yêu nước của nhân dân ta rất sôi nổi nhưng đều có kết cục thất bại, nó đã cho thấy sự bế tắc trong con đường cứu nước.

Chủ tịch Hồ Chí Minh sinh ngày 19/5/1890 trong một gia đình nhà nho yêu nước tại Xã Kim Liên, Huyện Nam Đàn, Tỉnh Nghệ An. Sinh ra trong một gia đình, vùng đất có truyền thống hiếu học và yêu nước, từ nhỏ Hồ Chí Minh đã hiểu được tình cảnh khổ cực của những người dân mất nước. Với lòng yêu nước sâu sắc, đồng thời Người nhận thấy sự bế tắc trong con đường cứu nước lúc bấy giờ, do đó Người đã quyết tâm sang Pháp để tìm con đường cứu nước với khát vọng: “tôi muốn đi ra nước ngoài, xem xét nước Pháp và các nước khác. Sau khi xem xét họ làm như thế nào, tôi sẽ trở về giúp đồng bào ta”²

Trong khoảng thời gian bốn ba tại Pháp và các châu lục, Người đã làm đủ mọi công việc để kiếm sống đồng thời những trải nghiệm đó giúp Người hiểu rõ hơn về cuộc sống của nhân dân lao động ở chính quốc và ở các nước thuộc địa. Đó là dù là nhân dân ở các nước thuộc địa hay giai cấp vô sản ở chính quốc đều chịu chung sự áp bức bóc lột dưới chiêu bài lợi dụng ngọn cờ “Tự do, Bình đẳng, Bác ái”. Nguyễn Ái Quốc đã viết rất nhiều bài báo nhằm lên án chế độ thực dân tàn bạo tại nước thuộc địa như Tâm địa thực dân; Thư gửi ông Utorây, Đông Dương,... Đặc biệt, tác phẩm “Bản án chế độ thực dân Pháp” được Người viết trên cơ sở các bài báo trong khoảng thời gian từ năm 1919 đến năm 1924, ra đời, xuất bản lần đầu tiên năm 1925 và tạo được tiếng vang rất lớn lúc bấy giờ, có ý nghĩa cổ vũ cho phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa của Pháp và phong trào cách mạng vô sản toàn thế giới.

---

² Trần Dân Tiên, Những mẩu chuyện về đời hoạt động của Hồ Chủ tịch, NXB Sự thật, H.1975, tr.13

2. Nội dung chủ yếu của tư tưởng chính trị qua tác phẩm

Tác phẩm Bản án chế độ thực dân Pháp gồm 12 chương, trong đó có một số bài đã đăng trên báo Le Paria (Người cùng khổ). Nội dung tư tưởng chính trị của tác phẩm không chỉ là bản cáo trạng của Nguyễn Ái Quốc về tội ác của chủ nghĩa thực dân Pháp tại bản xứ mà còn chỉ ra những sách lược, phương pháp cách mạng cho phong trào giải phóng dân tộc ở thuộc địa và cách mạng vô sản thế giới.

Nội dung tư tưởng chính trị chủ yếu:

Thứ nhất, tác phẩm là bản cáo trạng về tội ác của chế độ thực dân Pháp đã thực hiện chính sách cai trị tàn bạo đối với nhân dân ta trên các mặt kinh tế, chính trị, văn hóa, giáo dục.

Đó là chính sách bóc lột đầy đọa nhân dân ta trên các chiến trường Châu Âu trong Chiến tranh thế giới thứ nhất. Nguyễn Ái Quốc gọi đó “thuế máu”, rằng “tổng cộng có 700.000 người bản xứ đã đặt chân lên đất Pháp; và trong số ấy, 80.000 người không bao giờ còn thấy mặt trời trên quê hương đất nước mình nữa”³.

Đó là đầu độc người bản xứ bằng độc quyền rượu cồn và thuốc phiện, bắt nhân dân ta nhin đói để mua rượu của chúng. Lúc bấy giờ “nhà tù nhiều hơn trường học và lúc nào cũng mở cửa và chật ních người”⁴.

Thực dân Pháp áp đặt nhiều thứ thuế hết sức vô lý, độc quyền muối đã đẩy cuộc sống nhân dân ta thêm bần cùng cực khổ.

Chúng thực hiện chính sách ngu dân “có một nghìn năm trăm ty rượu và thuốc phiện cho một nghìn làng trong khi chỉ có mười trường học cũng cho bấy nhiêu làng” nhằm “làm cho u mê để thống trị đó là phương pháp mà nhà cầm quyền ở các thuộc địa chúng ta ưa dùng nhất”⁵.

Đối với tệ nạn tham nhũng, chúng đưa những tên cặn bã mà xã hội thải ra để giữ các chức quan cai trị bởi vì “thuộc địa là một cái thiên đường ở trần gian, ở đó trừ một vài trường hợp rất hiếm hoi, còn thì tất cả những cặn bã trong các

---

³ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 2, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.24

⁴ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 1, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.36

⁵ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 1, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.155

ngành chính trị, tài chính, báo chí mà chính quốc thải ra, đều tìm được môi trường rất thích hợp để phát triển”⁶.

Nguyễn Ái Quốc đã bóc trần bộ mặt xấu xa giả tạo của thực dân Pháp đằng sau khẩu hiệu “khai minh văn hóa”. Tiếng là khai minh văn hóa nhưng chúng đã cấm nhân dân tự do báo chí và lập hội, và thực chất đó là “công cuộc khai hóa bằng đại bác”, “để che đậy sự xấu xa của chế độ bóc lột đầy tội ác, chủ nghĩa tư bản thực dân luôn trang điểm cho cái huy chương mục nát của nó bằng những châm ngôn lý tưởng: bác ái, bình đẳng”⁷.

Kết luận cho những tội ác của thực dân Pháp, Nguyễn Ái Quốc đã khẳng định “Người ta nói “chế độ thực dân là ăn cướp” chúng tôi xin thêm: là hiếp dâm và giết người”⁸.

Thứ hai, Nguyễn Ái Quốc đã chỉ ra mối liên hệ mật thiết giữa cách mạng giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa với cách mạng vô sản ở chính quốc. Đây là một luận điểm quan trọng thể hiện sự phát triển hơn nữa của chủ nghĩa Mác – Lênin. Người khẳng định, cách mạng giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa là một phần không thể tách rời của cách mạng vô sản thế giới bằng cách chỉ ra kẻ thù chung cần lật đổ của cả hai cuộc cách mạng là chủ nghĩa đế quốc – chủ nghĩa tư bản: “Chủ nghĩa tư bản là một con đĩa có một cái vòi bám vào giai cấp vô sản ở chính quốc và một cái vòi khác bám vào giai cấp vô sản ở thuộc địa. Nếu muốn giết con vật ấy, người ta phải đồng thời cắt cả hai vòi. Nếu người ta chỉ cắt một cái vòi thôi, thì cái vòi còn lại kia vẫn tiếp tục hút máu của giai cấp vô sản, con vật vẫn tiếp tục sống và cái vòi bị cắt đứt lại sẽ mọc ra”⁹.

Thứ ba, tác phẩm đã chỉ ra về chiến lược cách mạng, phương pháp cách mạng của cách mạng giải phóng dân tộc ở thuộc địa và cách mạng vô sản ở chính quốc. Trong Chương 12 – Nô lệ thức tỉnh, Người đã khẳng định sự phát triển của ý thức, sự giác ngộ của giai cấp bị áp bức, đó là “các cuộc bãi công cho thấy sự giác ngộ về lực lượng và giá trị của mình”¹⁰. Từ sự thức tỉnh, giác ngộ về vai trò

---

⁶ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 2, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.56

⁷ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 2, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.85

⁸ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 2, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.106

⁹ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 2, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.120

¹⁰ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 2, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.114

của nhân dân các dân tộc thuộc địa, về bản chất xấu xa của kẻ thù, Nguyễn Ái Quốc đã đưa ra một bản hiệu triệu rất quan trọng: “Hỡi anh em cùng khổ ở các nước thuộc địa! Hãy đoàn kết lại! Hãy tổ chức lại!”¹¹

3. Giá trị tư tưởng chính trị Nguyễn Ái Quốc qua “Bản án chế độ thực dân Pháp”

Bản án chế độ thực dân Pháp là một cáo trạng với lý lẽ đanh thép, không chỉ tấn công trực diện những chính sách cai trị tàn bạo dưới chiêu bài dân chủ của thực dân mà còn có ý nghĩa to lớn thúc đẩy sự phát triển ý thức, thúc đẩy phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa và cách mạng vô sản ở chính quốc lúc bấy giờ.

Thông qua tác phẩm, Nguyễn Ái Quốc đã thể hiện tinh thần cách mạng triệt để, không khoan nhượng đối với kẻ thù xâm lược, đồng thời đánh dấu sự trưởng thành trong ý thức cách mạng của Người, là bước chuẩn bị quan trọng, đáp ứng những nhu cầu bức thiết về một đường lối lãnh đạo cách mạng đập tan ách thống trị, xiềng xích của chế độ thực dân và chế độ phong kiến ở nước ta.

Tác phẩm là một đóng góp vô cùng to lớn trong việc truyền bá và làm phong phú thêm quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin về chủ nghĩa đế quốc, vấn đề dân tộc và thuộc địa. “Bản án chế độ thực dân Pháp” với những giá trị tư tưởng chính trị về khối đại đoàn kết dân tộc, quốc tế, về đường lối, phương pháp cách mạng, lập trường bảo vệ nền độc lập, chủ quyền quốc gia luôn có ý nghĩa thời đại cho đến nay trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

---

¹¹ Hồ Chí Minh, Toàn Tập, tập 2, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.126

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Chí Minh, *Toàn Tập, tập 1*, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr.120, 126
2. Hồ Chí Minh, *Toàn Tập, tập 2*, NXB Chính trị quốc gia, 1994, Tr. 24, 56, 85,106,114, 120,126.
3. Trần Dân Tiên, *Những mẩu chuyện về đời hoạt động của Hồ Chủ tịch*, NXB Sự thật, H.1975, tr.13
4. GS.TS. Nguyễn Đăng Dung, Ths. Lê Thị Thanh Lai (Đồng chủ biên), *Lịch sử các học thuyết chính trị*, Nxb Đại học quốc gia Hà Nội, 2020.

<http://hocviencanbo.hochiminhcity.gov.vn>